

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus AUGUST 2019

Kohtumistest

Ühes intervjuus (Postimees, 18.07.17, nr 164) tõdes luuletaja Kristiina Ehin, et kohtumised ongi sellised mõnikord ülimalt argised, mõnikord täis lootusi, pettumisi, harva on kohtumised ka ülevad, üliharva ka puhas luule. Suvi on meie laiuskraadil ja kultuuriruumis võrreldes teiste aastaaegadega tavapärasest suhtlusrohkem aeg – inimesed puhkavad, reisivad, kohtuvad. Toimub rohkesti kultuuriüritusi, kokkutulekuid, pere- ja sugukondlikke sündmusi ning tähtpäevi. Kui mõte on puhanud, vaim värske ja meeled avatud, siis küllap ollakse ka suhtlusaltimad. On kohtumisi, mille regulaarsus annab elule oma rütmi ja loob turvatunde. Mõni kohtumine võib kaasa tuua suure muutuse ja on kohtumisi, mis sööbivad mällu kogu järgnevaks eluks.

Mulle meeldib mõelda, et ükski kohtumine ei ole juhuslik, isegi siis, kui see pealtnäha nii näib. Kõigil on oma põhjus ja tähendus. Minu igapäevane töö on mind harjutanud igale kohtumisele ja vestlusele maksimaalselt keskendumata, treeninud mälu ja tähelepanu ning lisaks kohtumiste sisulisele poolele õpetanud detaile märkama, sest detailides peitub sageli vestluse sisuline võti. Kui kohtuvad maailma tippjuhid, jälgitakse ka iga žesti ja liigutust ülimalt tähelepanelikkusega.

2019. aasta läheb ajalukku kui aasta, mil 150. aastapäeva tähistava laulupeo raames toimus kõigi aegade rahvarohkeim kohtumine Eestis umbes 35 000 laulja ja ligikaudu 100 000 pealtvaatajaga. Tantsu- ja laulupeol osalenud tuttav selgitas, et üks põhjus, miks ta neil pidustustel osaleb, on just kohtumised – enamasti juhuslikud, kuid alati meelde jäävad ja inspireerivad. Kohtumised tugevdavad kokkukuuluvustunnet nii nagu ühine tantsimine ja laulmine. Jarek Kasar laulis kunagi *minu inimestest* - just nende ja veel paljude teistega on võimalik laulu- ja tantsupidudel trehvata.

Ka kirikud on jumalateenistuste, talituste, kirikuaasta pühade, kontsertide ja muude tegevuste kaudu loendamatu kohtumiste paikadeks. Kirikus kohtuvad n-ö horisontaalne ja vertikaalne, maine ja taevane. See muudab kiriklikud kohtumised ainulaadseks nii nagu ka armulaual käimine. Ka Piibel on tulvil erinevate kohtumiste kirjeldusi, milles väljendub Jumala arm oma rahva vastu.

Johannese Sõnumid on omal moel igakuiseks kohtumispaigaks lugeja ja toimetuse vahel. Soovin, et nii nagu igast kohtumisest võtame lisaks uuele informatsioonile kaasa meie jaoks olulisima, võiksime ka koguduse häälekandjast saada kinnitust oma usule, tugevdust vaimule ja inspiratsiooni edasiseks.

Kristel Engman, EELK vikaarõpetaja, diplomaat

KOGUDUSE TEGEVUSKAVA AUGUSTIS.

R, 2. august kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik).

P, 4. august kl 11 jumalateenistus armulauaga. Teema Kirgastatud Kristus. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, Teno Ilves ja organist Lia Salumäe (Toomkirik). **Kl 14.30 XXVI Augustibluusi festivali kirikukontsert.** Piletiga (Toomkirik).

K, 7. augustil kl 20 kirikukontsert. Esineb organist Alexandr Tsvetkov koos abikaasaga (sopran) Venemaalt. Sissepääs annetusega (Toomkirik).

R, 9. august kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 18 heategevuskontsert.** Esinevad Helle-Moonika Helme (sopran), Ragne Saul (sopran), Harald Jürgen Weiler (bariton) ja Anneli Merelaid (orel). Kavas vokaalmuusikat barokiajast kuni 19.-20. saj. meloodiateni. Sissepääs vaba annetusega Rasmus Juhansoniga taastusravi toetuseks. (Toomkirik).

P, 11. august kl 11 jumalateenistus armulauaga. Teema: Tõde ja eksitus. Teenivad õpetaja Kristo Hüdsi, Kalle Jätsa ja organist Lia Salumäe (Toomkirik).

R, 16. august kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 23.30** (peale etenduse lõppu) **Valge Daami aja öökontsert** Laulab tütarlastekoor Canzone..(Sissepääs annetusega, toomkirik).

L, 17. august kl 17 kirikukontsert „VIVA VIVALDI“. Esineb kammerorkester L'ESTRO. (Saksamaa). Sissepääs annetusega. (Jaani kirik). **Kl 23.30** (peale etenduse lõppu) **Valge Daami aja öökontsert** . Esinevad koguduse toomkoor ja kammerorkester L'ESTRO (München, Saksamaa). (Sissepääs annetusega, toomkirik).

P, 18 august kl 12 Haapsalu linna 740. aastapäeva pidulik jumalateenistus armulauaga. Leer ja hõbeleer. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, õpetajad Kristo Hüdsi, õpetaja Heikki Nenonen (Haaga, Soome), õpetaja Arvo Orav, Kalle Jätsa, Teno Ilves, koorijuht Sirje Kaasik ja organist Lia Salumäe. Laulavad koguduse koorid. (Toomkirik). **Kl 18 Kirikukontsert. Esinevad Eesti Segakooride Liidu suvekooli koor ja Üle-Eestiline Noorte Sümfooniaorkester.** Dirigent: Andres Kaljuste. Ettekandel C. Kreek Reekviem. (Piletiga, toomkirik).

T, 20. august jalgrattamatk. Kl 9.45 kogunemine Jaani kiriku hoovis. Hommikupalvus. Kl 10 start. Info õpetaja Kristo Hüdsi - 56952758.

R, 23. august kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 18 kirikukontsert.** Organist Maria Blaževits (Tjumen ja Tomsk, Venemaa). Sissepääs annetusega (Toomkirik).

L, 24. august kl 18 õhtupalvus Gospel Ridersite rühmaga (Toomkirik).

P, 25. august kl 11 jumalateenistus armulauaga. Teema: Soosinguajad. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, Kalle Jätsa ja organist Lia Salumäe. (Toomkirik).

R, 30. august kl 9 hommikupalvus (Jaani kirik). **Kl 20 kirikukontsert** Esineb vanamuusikaansambel Hortus Musicus. (Piletitega, Jaani kirik).

PANE TÄHELE!

Haapsalu linna 740. aastapäeva ja Valge Daami aja tähistamiseks kutsun Sind:

- ❖ reedel 16. augustil kl 23.30 Valge Daami aja öökontsertile toomkirikus – esineb tütarlastekoor Canzone. Dirigent Ulrika Grauberg.
- ❖ laupäeval 17. augustil kl 17 Jaani kirikusse kirikukontsertile „VIVA VIVALDI“. Esineb kammerorkester L'ESTRO. (Saksamaa) ja kl 23.30 Valge Daami aja öökontsertile toomkirikus – esinevad Haapsalu toomkoor ja kammerorkester L'ESTRO.
- ❖ pühapäeval 18 august kl 12 Haapsalu linna 740. aastapäeva, leeri ja hõbeleeri pidulikule jumalateenistusele ja kl 18 Eesti Segakooride Liidu suvekooli koor ja Üle-Eestiline Noorte Sümfooniaorkestrile. Ettekandel C. Kreek Reekviem. Dirigent Andres Kalvuste.

KUTSE JALGRATTAMATKALE 20. AUGUSTIL.

Armas kaasteeline, kutsun sind matkale Eesti iseseisvumise taastamise päeval. Kõik emad, isad, vanaemad, vanaisad ja lapsed ratastele! Retke pikkuseks on 15 km, mis on jõukohane ka 10.

aastastele lastele. Matka pikkuseks on orienteeruvalt neli tundi.

Retkel peatume ja naudime ühiselt matkapikniku koos maitsva matkamoona Pullapää panga juures kuhu on 8 kilomeetrit Jaani kiriku hoovist. Lisaks on planeeritud 3 vahepeatust ehk teeme väikesed puhkepausid, et tutvuda ümbruskonna loodusega ja viiendal kilomeetril käime ka Ungru jõe ääres vaatamas paika, kus ristiti esimesed baptistikoguduse liikmed Eestis. Ära unusta kaasa võtta hea tuju ning seljakott retkeinega. Matkale tulles kanname kõik kiivreid! Kui sul puudub ratas, kiiver või vajad mõnes muus osas abi ja nõu siis kindlasti küsi. Matka alustame Jaani kiriku hoovist, seejärel koguneme Jaani kirikusse, kus peame palve ning siis annan lühike ülevaate matkast ja alustame teekonda. Pullapää pangale jõuame orienteeruvalt kell 11:30. Peame söögipalve ja sööme ning puhkame. Seal on meil aega puhata ja aega vestlemiseks. Kell 12:30 planeerime alustada tagasisõitu. Tagasi sõidame suures osas mööda raudteetammi, mis tähendab seda et sõita on rattaga väga hea. Kui 20.08. sajab lausvihma hommikul, siis lükkame tunni võrra minekut edasi, kuid kui endiselt sajab siis, kutsun kõiki olenemata ilmast palvusele Jaani Kirikusse kell 11:00.

Registreerimiseks palun kirjutada või helista mulle.

Kristo Hüdsi Tel: 56952758 E-post: crysto61@gmail.com / kristo.hudsi@eelk.ee

LASTELAAGER.

Kutsume kõiki lapsi ja noori septembri esimesel nädalavahetusel (06.sept. - 08.sept.) laagrisse. Laager algab reede õhtul ja lõpeb pühapäeval osalemisega hommikul jumalateenistusel. Laagri teema on seotud meie armsa kodulinna Haapsaluga. Mängime, uurime, saame uusi teadmisi, maitseme vanaaegseid toite. Ööbimine toimub jaanisaalis ja noorte toas.

Laagrisse tulekust anna teada Jaanus Kõutsile, Maria Straussile või Sirje Jätsale.

SAAME TUTTAVAKS – JANE HÜDSI. KAHE LAPSE KÕRVALT MAATEADUSE MAGISTER *cum laude*.

Jane Hüdsi, Haapsalu koguduse õpetaja Kristo Hüdsi abikaasa, lõpetas sel kevadel magistriõpingud Tallinna tehnikaülikoolis. Laste kasvatamise kõrval viie aasta pikkuseks kujunenud magistrantuuri päädis *cum laude* diplomiga. Jane on nüüd maateaduses meteoroloogia ja okeanograafia suuna magister.

4. novembril 1991 Kirimäel sündinud Jane (27) ütleb oma senise elu kohta, et on olnud õpilane, üliõpilane ja ema. Taebala gümnaasiumi lõpetamise järel läks Jane Tartu ülikooli geograafiat õppima ja lõpetas selle bakalaureuse kraadiga. Tartule järgnes magistrantuuri Tallinna tehnikaülikoolis.

„Loodushuvi! Geograafia on mulle kogu aeg meeldinud,” ütleb ta. „Eriti mis puudutab atmosfääri ja ilma.” Oma praktika keskkonnaagentuuris tegigi ta ilmavaatluse osakonnas.

Kõrghariduse on Jane saanud pere ja laste kõrvalt aega näpistades. Hüdside peres kasvab kaks last: äsja neljaseks saanud Jakob ja kahene Liisbet.

„Raskeid hetki on ka olnud, aga pärast laste sündi oli kooliskäimine isegi väike puhkus ja vaheldus,” nendib Jane. Kõige raskem oli lõputööks aega leida. Et abikaasa Kristo töötab kahel kohal, Pal-Klaasis ja Haapsalu koguduses, ei saanud ta ka nädalavahetusel hõlpu. Üle jäid vaid hilisõhtud.

Cum laude ehk diplom kiitusega

Jane ei kurda pikaleveninud õpingute üle: „Oli ka raskeid hetki, aga sain rahulikult kooliasju teha. Viis aastat tegin magistrit. Tegin seda naudinguga.” Et raskusi kroonib kiitusega diplom, kuulis ta oma õelt nädal enne lõpuaktust. „Miks sa ei öelnud, et lõpetad *cum laude*? Kas see on mingi saladus?” küsis õde. Ta oli lugenud seda Tallinna tehnikaülikooli ajakirjast.

Jane polnud oma hinnetele mõelnud, ei mäletanud enam oma esimese aasta hindeidki, ei teadnud *cum laude* tingimusi. (Selleks peab olema õpingute keskmine hinne vähemalt 4,6 või kõrgem ja lõputöö hinne „5” ehk „A”. - L.I)

„Tahtsin hästi teha, aga *cum laude* polnud minu eesmärk,” tunnistab Jane.

Kõige selle juures on imetlusväärne, et mõlemad, nii Jane kui ka Kristo, õppisid ühel ajal – Kristo lõpetas mullu usuteaduse õpingud ja sai preestripühitsuse. „Nüüd on isegi harjumatu, et kumbki meist enam koolis ei käi,” nendib Jane.

Sügis annab arutust

Jane sai ka ettepaneku doktorantuuris jätkata, aga laste kõrvalt ta praegu õppida ei taha, ütleb otsi lahti jättes, et praegu pole õige aeg. Ta on otsustanud, et selle suve on veel lastega kodus, töökoha järele hakkab vaatama sügisel. Klimatoloog ja okeanoloog Paliveres erialast tööd ei leia. Jääb üle Tallinn.

Jane pani maha ka Lääne-Nigula pühapäevakooliõpetaja kohustused, et sügisest keskenduda tööle. Seni ei ole ta kuigi palju jõudnud olla Kristole toeks Haapsalu koguduse juures ja lastega koos Haapsalus jumalateenistustel käia. Pühapäevakooli õpetajana oli ta lastega Lääne-Nigula kirikus, Kristo teenis aga sel ajal Haapsalus.

„Tahan olla Haapsalu kogudusega rohkem seotud,” tunnistab Jane.

Haapsalu koguduse õpetaja Tiit Salumäe kõrval 44 aastat seisnud Lia Salumäe meenutas, et alguses tundis ta end õpetajaprouana väga ebakindlalt ja kartis, et ei saa nagoonii mitte millegagi hakkama. Ent abikaasa Tiit oli toeks ja ka Jane ei pea muretsema, sest tema kõrval on Kristo.

„Pole vaja karta,” julgustab Lia. „Tuleb olla vaid avatud võimalustele, mis koguduses tekivad. Jumal kasutab igauht nii, nagu Tema plaan ette näeb. Ole avatud Tema juhtimisele ja kõik läheb nii, nagu peab. Mina sain ennast muusikatöös rakendada, Janel on hea lastetöö kogemus.”

Kristoga koos usus kasvanud

„Kui Kristoga kohtusime, olin 17 ja Lääne-Nigulas leerikooli lõpetanud,” meenutab Jane. Ilmalikus kodus kasvanuna ei olnud tal kindlat soovi olla kristlane. Leerikooli läks ta sellepärast, et sõbrad läksid. Et usk midagi tähendab, tundis Jane ühel noorteüritusel JäPe. Seal kuulnud jutlused jätsid talle sügava mulje.

„Kui Kristoga kohtusime, käisin koguduses noorteõhtutel. Ütlesin Kristole, et tuleb täiskasvanute leer, kas tahad minna. Ma ei oleks pahaks pannud, kui Kristo poleks läinud, aga ta läks. Õpetaja Leevi Reinaru oskab inimesi kaasa haarata ja Kristo tundis ennast koguduses koduselt. Leevi usaldas talle varsti igasugu ülesandeid,” meenutab Jane. „Koos hakkasime usus kasvama. Kristoga osalesime koguduse töös, jumalateenistustel ja noorteõhtutel.”

Paari aasta pärast sai neist abielupaar.

Hüdside kodus on palvel tähtis osa. Õhtu- ja söögipalved käivad iga päeva juurde, nii et väike Jakob pidas ka lasteaias söögipalvet. Ka Piibli lugemine on selles peres tavapärane.

Jane sõnul on tal sõpru seinast sein, nii oma koguduse liikmete kui ka kogudusekaugete inimeste seas. „Kui hakkad Piibliga pähe lööma, siis oled varsti sõpradest ilma,” ütleb Jane. Ta usub, et palju tähtsam on eeskujud: kuidas sa oma elu elad. Sõbrad ja lähedased teavad, et Jane ja Kristo on kirikuinimesed, neilt võib alati abi või nõu küsida.

Signe Reinaru ütleb oma kauase hea sõbranna kohta, et „Jane on siiras ja armas inimene. Kannatlik ja

armastav pereema, on mulle ka suur eeskuju. Kristo tema kõrval on hea tugi, koos teevad nad jumalariigi tööd ja nende pere on elav tunnistus Jumalast. Nad on paljudele õnnistuseks!”

Jane ja Signe said tuttavaks üle 10 aasta tagasi Lääne-Nigula koguduses noorteõhtutel. Nüüd tahavad nad teha väikese kodugrupi, et korra nädalas koos käia. „Tundsin, et tahan kellegagi koos palvetada. Rääkis Janega ja tema ütles, et mõtles samuti just sellele. Paar noort naist on veel, saame korra nädalas kokku. See on eriline aeg, loeme Piiblit ja jagame, mis meie elus on toimunud, palvetame selle pärast, mis vajab eestpalvet või mis tänupalvet.”

Jane sõnul on nende kodus sellised kodugruppe ka varem koos käinud.

Jumalat tuleb usaldada

Miks olla hea kristlane? Jane vastab: „Teadmine, et Jumal on sinuga, annab rahu. Annab südamerahu ja kindlustunde, kui saad palvetada.”

Jane sõnul pole ta Jumalas kahelnud. Pigem tunneb ta ajuti, et ei ole ise piisavalt hea kristlane. „Õnneks Jumal ootab sind alati tagasi, kui sa vahepeal ei oskagi usu teel käia. Eriti tähtis on jääda endale kindlaks ja võtta aega palveks, kui on kiire või pingeline aeg.”

Jane räägib hiljutisest kogemusest ülikooliga seoses: „Lõputöö kaitsmine tundus eriti raske, sest mulle ei meeldi avalik esinemine. Eks enamikul tule siis närv sisse, aga mul hakkab kuidagi eriliselt halb. Mõtlesin, et guugeldan, kuidas esinemisnärvist üle saada. Et olin enne ka palvetanud, mõtlesin: ei, ma ei saa guugeldada. Olen palvetanud, kas ma siis ei usalda Jumalat? Olen Jumala kätes ega pea guugeldama. Läksin kaitsmisele hea ja rahuliku tundega. Sama päeva hommikul lugesin päeva sõna ja ka see käis usaldamise kohta - oli justnagu minule kirjutatud. Jumalat tuleb täielikult usaldada.”

Samasugune lugu oli Janel ka ühe väga raske eksamiga - programmeerimise teema oli talle tol hetkel väga võõras asi. „Ma pole varem nii teinud, aga siis avasin Piibli ja panin näpu juhusliku koha peale. See oli kirjakoht, mis andis mulle rahu. Ma ei teinud seda eksamit „viiele”, aga sain ta tehtud.”

Lehte Ilves

KULTUURIMÄLU AITAB MEID TEHA KÄIDAVAKS TULEVIKU JA IGAVIKU TEERAJAD.

Peapiiskop emer. Andres Põderi kõne Haapsalu piiskopilinnuse muuseumi avamisel 27. juunil.

Auväärsed Haapsalu piiskopilinnuse muuseumi taasavamisest osavõtjad! Mul on suur rõõm tervitada teid Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku nimel, sest sinne toomkirik on jätkuvalt koguduse koduks ja piiskopi katedraaliks.

Hea meel on teha seda ka enda nimel, sest olen lapsepõlves palju linnuse treppidel lipanud ning seda on teinud ka mu lapsed ja lapselapsed. Nii väljendab mu tervitus ehk mitmete põlvede armastust ja huvi selle ajaloomälestise vastu.

Saare-Lääne piiskopkonna keskusena, meie riikluse ühe varase vormina, kõneleb see mitte ainult siinse piirkonna väärikast minevikust, vaid kogu Maarjamaa sajandite pikkusest kultuuriloost.

Avades Haapsalu piiskopilinnuse valminud teemakeskust, mis on nõudnud aastatepikkust eeltööd, tahan meenutada pühakirjakohti, mis aitavad mõista selle pärandi tähendust ja põhjust selle hoidmiseks ja paremaks tutvustamiseks.

5. Moosese raamatus öeldakse (32:7): „Meenuta muistseid päevi, pane tähele aastaid põlvest põlve. Küsi oma isalt, et ta jutustaks sulle, oma vanadelt, et nad räägiksid sulle!”

Prohvet Jesaja esitab lausa üleskutse (51:9): „Ärka, ärka, ehi ennast jõuga, Issanda käsivars! Ärka nagu muistseil päevil, endiste põlvede ajal!” Ja lisab (58:12): „Su omad ehitavad üles muistsed varemed, sa taastad endiste põlvede alusmüürid; sind nimetatakse „lõhutud müüride parandajaks“, „teeradade käidavaks tegijaks“.

Jah, suhtumine möödanicu võib olla väga erinev. Teame Hegeli mõtet, et „ajaloost õpime seda, et inimene ei õpi ajaloost“; aga ka Juhan Liivi veendumust, et „kes minevikku ei mäleta, elab tulevikuta“.

Kuulsime, et Pühakiri peab mälu ja meelepidamist äärmiselt oluliseks, näeb möödunus tuleviku

vundamenti ja ajaloos inimese vaimset jõuallikat – ülejäloolise, jumaliku õndsusloo avaldumist, nagu sellele on juhtinud tähelepanu ka ajaloo suurmeister Arnold Toynce.

Tõsi. Kultuur – nii vaimne kui aineeline – on alati midagi sellist, mis on juba loodud, mis kuulub möödajale. Tulevikukultuurist saame täna vaid unistada. Kultuurimälu aitab meil – varjamata vigu ja unustamata head – eristada ja eelistada ajas püsivat, väärtuslikku ja püha – seda, mis teeb käidavaks tuleviku ja igaviku teerajad.

Mul on tõeliselt hea meel, et minu eaka sünnilinna mälu on avatava teemakeskuse näol tublisti noorenenud, et siin on rohkem kultuuri ja et see kultuur kannab ajatuid ideid. Piiskopilinnana ja siin tegutsevate koguduste kaudu kõneleb Haapsalu meile ka Jumala armastusest ja ligiolust ning meie kutsumusest elada Jumala rahvana.

On ju kultuurimälu tervikliku inimese eeldus, meie identiteedi ja inimeseksolemise alus, meie vaimse ja usulise eneseleidmise ja loomingu allikas. Siin iidse kõrgkultuuri kantsis ja kaunis piiskopikirikus on kohane meenutada lugu müürseppadest, kellelt küsitakse, millega nad õieti tegelevad: Üks ütleb, et laob lihtsalt müüri, teine teatab, et teenib elatist, kolmas aga vastab: „Ma ehitan katedraali!“

Aidaku siinne ajalookompleks ja tegutsev pühakoda rajada kõigil külastajatel ja siinsel kogukonnal oma väarikat eluhoonet, oma armastuse ja õndsuse katedraali. Tuletagu see piiskopilinnus ja pühakoda meile ikka meelde Lutheri kirikuhümni sõnu: „Üks kindel linn ja varjupaik on meie Jumal taevas!“

Olgem tänulikud pärandi eest, mis meie kätte on usaldatud, ning inimeste eest, kes seda on aidanud hoida ja nüüd taas sellesse oma vahendeid, oskusi, aega ja armastust on panustanud.

Soovin linnuse muuseumile õnnistatud avamispäeva ja edukat tegutsemist inimeste heaks ja Jumala auks.

PÜHAKODA – PÜHA KODA?

Sakraalne ja profaanne

Eesti keel kasutab kaunist sõna – pühakoda. Sõna ei viita mitte niivõrd ühe teatud hoone kvaliteedi muutusele, kuigi keskajaks väljakujunenud kiriku pühitsemise talitus oli tunde kestev sündmus, mis oli täidetud ääretult rikkaliku sümboolikaga ja mida võiks lausa pidada hoone laadimiseks pühaduse energiaga, vaid sõna "pühakoda" viitab hoone kasutamise laadile.

Püha (sakraalne) on see, mis on pandud kõrvale, eraldatud, eristatud. Nii vähemalt mõistab püha ja pühadust Piibel, kristlaste püha kiri. 1Aj 23:13 märgib Aaroni kohta: Ta "oli igavesti eraldatud pühitsema kõige pühamat paika." Või nagu kirjutab Uus Testament Jeesusest kui ülempreestrist: Ta on "püha, veatu, laitmatu, patustest lahutatud" (Hb 7:26). Nii ka pühakoda. See on eraldatud üheks teatud otstarbeks – Jumala teenimiseks.

Kirikuhoone jagab keskkonna kaheks piirkonnaks, mida alates David Émile Durkheim'i (1858-1917, prantsuse sotsioloog) töödest on nimetatud sakraalse ja profaanse kaksikjaotuseks. Tuleb meele pidada, et Durkheim'i kaksikjaotuses ei tähenda sakraalne-profaanne automaatselt hinnangut hea-kurja skaalal. Nii sakraalne kui profaanne võib olla nii hea kui kuri.

Rumeenia päritolu sotsioloog Mircea Eliade (1907-1986) arendab Durkheim'i ideed edasi hierofaania (püha(duse) ilmumise) kontseptsiooniks. Eliade sõnul annab hierofaania maailmale struktuuri ja orientatsiooni, rajab püha korra. Mittereligioosse kogemuse "profaanset" ruumi on võimalik jagada

vaid geomeetriliselt, mistõttu see ei anna inimesele käitumismustreid. Hierofaania piirkonnal on püha struktuur, millega religioosne inimene ennast kohandab - absoluudi, olemise algpõhjuse ilmumine. Iga kirikusse sisenemine muutub nõnda siirderiituseks, mille kaudu inimene siirdub ühest piirkonnast teise. Ning sakraalse piirkonna eriline otstarve toob kaasa erilise käitumise. Eliade sõnul on see inimese vastus pühadusekogemusele. Nii Mooses kui Joosua said Jumalalt korralduse: "Võta jalatsid jalast, sest paik, kus sa seisad, on püha" (2Ms 3:5; Jos 5:15). Seda tava järgivad tänaseni moslemid mošees. Ka turistina kümnekonna aasta eest Kairo Al-Azhari mošeed külastades tuli sandaalid ära võtta ja tavakohaselt tallad vastamisi käes hoida.

Või kristlikus traditsioonis üldlevinud tava võtta meestel kirikusse sisenedes peakate ära. Peakate on võimu sümbol ja seda peast võttes tunnustatakse kellegi võimsama lähedust. Ilmutusraamatus võtavad 24 vanemat Jumala trooni ees pärjad/kroonid peast ning heidavad need allumise märgiks trooni ette maha (Ilm 4:10).

Kristlik pühakoda

Kristlik pühakoda on üks paljudest kogu maailmas pühaks peetud paikadest. Algkristlikul kogudusel oma pühakoda esialgu puudus. Uut Testamenti lugedes on näha, kuidas nelipühal sündinud kristlik kogudus alles otsib endale identiteeti. Luuka evangeelium ja Apostlite tegude raamat kirjeldavad teatud nõutust selles küsimuses. Üheltpoolt jätkasid Jeesuse jüngrid (ja tema poolehoidjate laiem ring) osalemist Jeruusalemma templi jumalateenistustel (Lk 24:53; Ap 2:46; 3:1), nad kasutasid Saalomoni sammaskoda jutlustamispaigana (Ap 3:11-26; 5:12), ka Paulus otsis uude linna jõudes esmalt üles sünagoogi ja pöördus oma sünnirahva poole (Ap 13:14; 14:1; 17:10; 18:19; 19:8). Teisalt iseloomustasid algkristliku koguduse elu osadussöömaajad, mis toimusid eramajades (Ap 2:46).

Dura-Europoses (Eufrati ülemjooksul) on välja kaevatud kirikuks kohandatud eramaja varemed. Vaheseina lammutamisega on kaks väiksemat ruumi majas liidetud suuremaks kogudusesaali, kuhu võis mahtuda umbes 60 inimest. Ruumi ühes otsas on kõrgendus altari paigutamiseks, samuti leidub majas ristimiseks mõeldud ruum. Maja oli kaunistatud freskodega, mis kujutavad muuhulgas Head Karjast ning naisi tühjal haul. Dura-Europose kodukirik on dateeritud ajavahemikku 233-256 pKr.

Eramaju kasutati koguduse kohtumispaigana vähemalt 2. saj lõpuni, kuigi keiser Hadrianus lubas kristlastel alates 138. a rajada väiksemaid pühakodasid. On teada, et Diocletianuse korraldatud tagakiusamiste käigus hävitati mõned neist Põhja-Aafrika linnades.

Alles 3.saj hakati rajama spetsiaalseid kirikuhooneid, üks vanimaid on S. Theodoro Ravennas (206 pKr). 3. saj kirikuhoonest annavad hea ülevaate "Apostellikud Konsultatsioonid" (tõenäoliselt Antiookiast pärinev kirikukord, 375-380 pKr). Nende kohaselt oli kiriku õuel anum rituaalseks pesemiseks, kirikusaali keskel suur rist, altar seisis kirikusaali ühte otsa rajatud kõrgenduse (βῆμα) eesservas, altari kõrval oli jutlustamispult ning altari taga istekohad piiskopile ja presbüteritele.

Kristluse lubatud religiooniks saamise järel (313 pKr) kasvas koguduseliikmete arv plahvatuslikult ning senine kodukiriku tüüp ei suutnud enam kirikuliste hulka mahutada. Constantinus ei saanud kiriku eeskujuks võtta paganlike templeid, sest need olid jumaluste eluasemed, kuhu oli ligipääs üksnes preestritele. Uute pühakodade rajamisel võeti seetõttu eeskujuks basiilika (ld.k *basilica*, tuletatud kr.k mõistest βασιλική στοά, "kuninglik sammaskoda"), Vana-Rooma multifunktsionaalne avalik hoone, kus peeti muuhulgas kohtuistungeid. Basiilika oli tavaliselt pikliku põhiplaaniga mitmelööviline hoone, mille otsaseinas paiknes paari astme võrra kõrgem platvorm ning poolümar apsiid, kus istusid ametnikud.

Basiilikat aluseks võttes kujunes välja spetsiifiliselt kristlik pühakoda – kirik –, mille "klassikalisteks" osadeks said eesõu (atrium), eeskoda (narteks), sageli mitmelööviline pikihoone koos võimaliku ristlöövigaga ja apsiid. Kristlik basiilika oli rajatud nii, et palve ajal said kirikulised pöörduda näoga ida suunas. Et nad ei peaks seejuures altarile selga pöörama, paigutati altar võimalikult hoone idaossa.

Üks paljudest keiser Constantinuse algatusel rajatud ning peaaegu muutumatuna püsinud kirikutest on Jeesuse sünnikirik Petlemmas. Selle juures on leitavad kõik basiilika tunnused, mis on jäänud olemuslikult püsima tänase päevani. Lääne-Euroopa kirikuarhitektuuri jaoks oli kuni kõrgkeskajani tooniandev püha Peetruse basiilika Roomas.

Erinevatel ajajärkudel ja erinevates kultuuripiirkondades on basiilika läbinud erinevaid arenguetappe ning nende väljaehitamisel on vaieldamatult olnud oma osa erinevatel teoloogilistel rõhuasetustel ja

ka ehitusisanda majanduslikul võimekusel. Eesti alad liideti kristliku Euroopaga 13. saj esimesel poolel. Seetõttu oli enamik Eesti alale kerkinud kirikuid gooti stiilis, Valjala kiriku juures võib veel leida romaani stiilile omaseid jooni. Omaaegse tuntud maailma kaugel põhjaserval omandas lennukas ja kõrgussepürgiv gooti stiil tagasihoidlikumad väljendusvormid. Tolleks ajaks oli basilikaalne ruumivorm teinud läbi arengu, mis nihutas altari täiesti apsiidi piirkonda või vastu idaseina, et pikihoone ja apsiidi vahele jääks ruum, kus mungad või kanoonikud said tunnipalvusi lugeda. Seetõttu on paljudel Eesti kirikutel selgelt eristuv kooriruum altariga vastu idaseina.

Olgu aga tegemist äärmiselt tagasihoidliku külakiriku või rannakabeliga ehk kõige võimsama katedraaliga mõnes maailma suurlinnas, järgivad need Vana-Rooma basiilikalt laenatud ning spetsiifiliselt edasiarendatud ruumiloogikat.

Liturgiline ruum

Martin Luther on öelnud oma kuulsakssaanud kõnes Torgau lossikiriku pühitsemisel (1544. a): Kiriku esmane funktsioon on selles, et "siin ei toimuks midagi muud peale selle, et meie armas Issand ise kõneleb meile oma püha sõna kaudu ning meie omakorda kõneleme temaga palves ja kiituslaulus." Lutheri seisukohta edasi arendades on küsimus viimselt selles, kas kirikuhoone on esmalt pühakoda, mida kasutatakse teinekord ka muudel kohastel eesmärkidel (kontsert, näitus, filmivõtted jms), või mõistetakse kirikuhoonet ühena paljudest multifunktsionaalsetest hoonetest (kultuurikeskusena), mida mõnikord kasutatakse ka religioossetel eesmärkidel. Seetõttu märgib Gerhard Langmaack, et kirikuhoone on koht, kus Kristuse täius saab sõnas ja sakramendis reaalselt kogetavaks.

Varakristlikelt basiilikalt laenatud ruumiprogramm (atrium – narteks – lööv – apsiid) võimaldab kirikuhoone puhul kõnelda teatud progresseeruvast pühadusest. Seda aitavad sageli rõhutada kirikuhoone arhitektuursed kaunistused, maalingud ja sisustus. Väga paljudes kirikutes on tajutav see, kuidas ornamentika muutub seda rikkalikumaks, mida lähemale jõutakse altariosale. Isegi väga askeetlikult kujundatud Tallinna Toomkiriku kooriruumis on olnud rikkalikud raidkivikaunistused (mis põlesid lubjaks 1684. a suures tulekahjus ning on täna nähtavad vormitute kivipindadena). Ka on tavakohaselt altariruum astme-paari võrra ülejäänud kirikust kõrgemal, sellest omakorda tõuseb mõne astme võrra kõrgemale altar ise.

Kogu tähelepanu kirikus ongi koondunud idaotsas paiknevale altarile.

EELK Jumalateenistuste Juhend märgib (p 46): "Altar on kirikuruumi liturgiline kese. Altar (altarilaud, mensa) on püha õhtusöömaaja laud ehk Issanda laud (*mensa Domini*), mis kujutab endast Kristuse aujärge ja Tema ligiolu. Altari väljanägemine peab vastama selle tähendusele ja liturgilisele ülesandele."

Algselt liturgiliseks otstarbeks kohandatud tavaline laud muutus aja jooksul kivist ehitatud monumentaalseks rajatiseks. Altari peal või taga paiknevad maalid, skulptuurid ja muu sarnane on altari(laua) suhtes sekundaarse tähendusega. Anu Mänd püüab reguleerida meie keelekasutust hiljuti ilmunud raamatus "Keskaegsed altariid ja retaablid", märkides, et altar tähendab altarilauda, sellel paiknevad maalid ja muud arhitektoonised detailid moodustavad retaabli. Altar on püha õhtusöömaaja laud, sellel leiab igal missal uuesti aset inkarnatsiooni müsteerium, Jeesus Kristus saab armulaua leivas ja veinis reaalselt ligiolevaks (teoloogias kõneldakse reaalpreesensiks). Õigeusu kiriku ikonograafias leidub väga harva esinev motiiv mähkmetesse mähitud Jeesuslapses diskosel, armulaualeiva taldrikul.

Valge linaga kaetud altaril paiknevad mitmesugused liturgilised esemed: altaririst, küünlajalad, armulauariistad, Piibel või Lugemiste raamat. Sageli kaunistatakse altar lillede ning liturgilistes värvides tekstiilidega. (JTJ p 48) Juhend rõhutab eriliselt, et altarile "ei paigutata liigselt asju, eriti veel selliseid esemeid, millel puudub jumalateenistuse seisukohalt tähendus ja vajadus". (JTJ p 53)

Kuigi erinevatel aegadel on ligipääs kiriku (pea)altarile olnud rohkem või vähem piiratud – lisaks harjumuslikule altarivõrele, mis on kujunenud välja armulaua vastuvõtmist hõlbustavast põlvituspingist, on kiriku kooriruum (altariruum) sageli olnud ülejäänud kirikust eraldatud mõne barjääriga, milles on läbipääsud vaimulike ja kirikuliste jaoks. Kõrgkeskajal muutus barjäär rikkalikult kaunistatud ehisseinaks, mis võis vaate (pea)altarile täielikult blokeerida. Siiski ei ole läänekristlikus kirikus toiminud kunagi sellist vaimulike ja koguduse eraldamist nagu õigeusu kirikus ikonostaasi näol. Hiljem on ümberehituste käigus barjääre sageli likvideeritud.

EELK kirikutes on omal kohal säilinud ainult Ridala kiriku koorivõre, 1939. a demonteeriti koorivõre

Keila kirikus. Arhitektuursed detailid lubavad oletada rõduga varustatud koorivõre olemasolu Valjala kirikus. Viimased näivad olevat eriti levinud Briti saarte keskaegses arhitektuuris, kandes nime *Rood loft* – ristipuu (krutsifiksi) rõdu, kuna koorivõre lahutamatu osa on olnud suur krutsifiks, triumfirist. Mälestusena sellest leidub paljudes Eesti kirikutes kanstli juures võidukaarepalk Kolgata-grupiga.

Kristliku jumalateenistuse juurde kuulub lahutamatult Jumala sõna lugemine ja seletamine. Varakristlikes basiilikates rajati lugemiseks ja jutlustamiseks erilised puldid, mis paiknesid altari ees sellest paremal ja vasakul küljel, sageli madala barjääri küljes. Itaalia keeles kandis barjäär nimetust *cancelli*, mis kandus üle puldile ning on saksa keele vahendusel andnud meile sõna "kantsel". Altari poole vaadates parempoolsest (lõunapoolsest) puldist loeti epistliteksti, vasakpoolsest (põhjaküljel paiknenust) evangeeliumit. See orientatsioon on mälestus ajast, mil piiskop istus altari taga näoga koguduse poole, evangeeliumi kui jumalateenistuse kõige olulisemat teksti loeti piiskopi paremal käel, aukohal.

Algselt piiskop ka jutlustas oma kohalt, kuid kuulus jutlustaja Johannes Kuldsuu tavatses oma nõrga hääle tõttu jutlustada evangeeliumipuldist. Sel põhjusel kandus jutlustamine üle koorivõre juurde. Keskajal nihkus nüüdseks juba võrest lahutatud jutlustamistool parema kuuldavuse huvides pikihoonesse.

Jumalateenistuste Juhend rõhutab korduvalt, et kantsel või lugemispult peavad paiknema kirikus hea nähtavuse ja kuuldavusega kohas (p 68-69).

Kirikuhoone progresseeruva pühaduse idee võimaldab igal kirikulisel võtta ette vaimse palverännaku maailmast (mis jäi kirikuukse taha) taevariigi suunas. Keskajal paiknes kiriku peaportaali läheduses ristimiskivi – tee taevariigi poole algas ristimisega. Ridala ja Muhi kiriku kooriruumi seintel on säilinud fragmente maalingutest, mis kujutavad ehisniššides pühakuid linnamüüri taustal ning ingleid ümber altari viirukit suitsutamas.

Kuna kirikuhoone fookus on altar, on oluline hoida ligipääs ja vaade altarile vabana, sest lisaks vaimsele palverännakule toimuvad kirikus jumalateenistusega seotud protsessioonid. Vaimulikud saavad ja lahkuvad kirikust protsessioonis. Kirikusse sisenedes on juhtiv vaimulik alati viimane. See kõneleb tema vastutusest tema hoolde usaldatud karja eest – ta peab veenduma, et iga viimanegi koguduseliige on turvaliselt kirikus ja ukсед võib sulgeda. See oli eluliselt oluline algkristlikus kirikus, mis elas pideva tagakiusamise hirmus. Ning kirikust väljudes on juhtiv vaimulik esimene – ta peab veenduma, et väljas on kõik turvaline.

Lisaks neile protsessioonidele toimub eri traditsioonides teisigi protsessioone. Õigeusu kiriku liturgia tunneb Väikest Sissekäiku evangeeliumiraamatuga ning Suurt Sissekäiku armulauaelementidega. Suur Sissekäik on mälestus varakristlikust offertoriumiprotsessioonist, mille käigus toodi altari juurde lisaks armulauaelementidele ka annid kogudusele ning vaestele. Mõlemad protsessioonid väljuvad ikonostaasi põhjapoolse külgukse kaudu, läbivad kirikusaali ning pöörduvad Kuninglike uste kaudu altariruumi tagasi. Evangeeliumiprotsessioon on tuntud ka läänekristluses – altarilt võetakse Piibel või Lugemiste raamat ning siirduetakse puldi juurde või kiriku keskossa lugema (JTJ p 283-285). Offertoriumiprotsessioonist on säilinud mälestus kotikorjanduse kogumise näol.

Kirik kui vaatamisväärsus

Tuntud saksa päritolu usundiloolase Rudolf Otto sõnul (1869-1937) on pühadus alati *mysterium tremendum et fascinosum* (hirmutav ja ligitõmbav saladus). Ühelt poolt pühakoda hirmutab oma teistsuguse arhitektuuri, tavade, kunsti ja sõnumiga, teiselt poolt on pühakoda kultuuripärandi osana ligitõmbav. Nii kogudusel kui meie maad tutvustavatel turismifirmadel on soov avada rikkalik kultuuripärand väliskülalistele. Lisaks on turistidelt laekuvatel annetustel või piletitulul oluline osa koguduste eelarves. Kompromiss nende huvide vahel ei ole alati kergesti saavutatav.

Siiski on kirik ja turism üle pooleteise aastatuhande arenenud käsikäes. Sõna 'suveniir' seostub ladina verbiga 'subvenire', mille üks tähendusi on 'appi ruttama', 'toetama'. Suveniiride kaasatoomise tava pärineb palveränduritel, kes soovisid Pühalt Maalt tuua kaasa näiteks vett või mulda. Selleks hakati kasutama spetsiaalseid pudelikesi (*ampulla*), mis olid kaunistatud pühapaiga kujutistega. Peagi hakati palveränduritele müüma erilisi märke kinnituseks, et nad on palverännaku sihtkohta jõudnud. Keskaegseid palverändurimärke ja nende katkendeid on leitud ka Eestist, neid on siinmail elanud palverändurid omandanud nii rahvusvaheliselt tuntud sihtkohtadest kui ka meie oma palverännukirikutest (näiteks Uus-Pärnust).

Tallinna Toomkoguduse abiõpetajana puutun kokku turismifirmadega, mis soovivad kirikut oma klientidele tutvustada ennekõike vaatamisväärsusena. Vaieldamatult on Toomkirik üks olulisemaid vaatamisväärsusi ning turistide ja palverändurite sihtkohti kogu Eestis ning selle tõttu külastab kirikut aastas üle 100 000 inimese, suvehooajal päevas teinekord üle kümne tuhande.

Hea on see, et turismifirmad teavitavad kogudust külastustest ette. Kuna sissepääs kirikusse on turisti jaoks tasuta, saavad turismifirmad koguduse *voucher*'id külastajate arvuga. Koguduse raamatupidaja koostab iga kuu lõikes turismifirmale nende alusel arve, mille alusel tasutakse kogudusele sissepääsu eest.

Kuna turiste on väga palju, tuleb eriti suvel koguduse igapäevatoos sellega arvestada. Kui jätta kõrvale pühapäevade ja pühade missad, mis toimuvad väljakujunenud aegadel, ning ligi 30 aasta pikkuse ajalooa orelipooltunnid laupäeva keskpäeval, tuleb talituste korral arvestada ette teada olevate turismigruppide saabumisega. On selge, et ei ristimis- ega matusekogudusele ei meeldi see, kui nende perekondliku ja tundliku sündmuse tunnistajaks saab mitusada turisti, kellele giid kõva häälega selgitusi jagab, ega ei meeldi ka turistile sattuda kirikusse keset matust.

Teatud huvide konflikt võib esineda ka koguduse muusikatöoga seoses. Turismifirmad on aeg-ajalt kaevanud selle üle, et nende kirikusviibimise ajal mängib orel liiga valjult. Nii on koguduse muusikajuht palunud harjutajatel kasutada uute teoste õppimise ajal vaiksemaid registreid, see ei ole aga võimalik kontserdiks harjutades, kus on oluline kuulda teost sellisena, nagu see kõlama hakkab.

Kuna Tallinna Toomkirik on näiteks Haapsalu Toomkirikuga võrreldes oluliselt suurem ja kuulub alates 2018. a kogudusele, saab kogudus ise suunata turistidele mõeldut. Lõunalöövis paikneb väike müügilet, kust saab osta pileteid, vaimulikku kirjandust ja meeneid. Lett on jumalateenistuste ajal suletud, nagu ka kirik turistide jaoks.

Kokkuvõtteks

Vähemalt Eesti kontekstis on tuntav kardinaalne erinevus eestlaste ja vene keelt kõneleva elanikkonna vahel. Meenutan seda poleemikat, mis kerkis esile Mustamäe luterliku kiriku ehitamise ümber. Oli neid, kes nimetasid kiriku rajamist lasteasutuste lähedusse lausa kriminaalseks. Kiriku rajamise juures on mulle jäänud mulje, et rõhutatud on pigem kirikuhoone sotsiaalseid funktsioone – abiruume ringitegevustele, kirikusaali multifunktsionaalsust kontserdipaigana jne –, peaaegu unustades pühakojade esmase funktsiooni – olla pühakoda Jumala teenimiseks. Ka ei anna hoone väliskuju ühtegi vihjet, et tegemist on kirikuga. Kui võtta fassaadilt ära rist, sulandub see ühte ritta teiste moodsate hoonetega. Võib-olla on see taotluslik, ma ei tea.

Teisalt Lasnamäe venekeelne kogukond teadvustas algusest peale, et nemad ehitavad kirikut. Ning valminud hoone neobütsantslik arhitektuur ei lase ka muud arvata. Mis ei tähenda sugugi seda, et kirikul puuduksid ruumid või tahe tegeleda elanikkonna muude küsimustega.

Aprilli algul tulekahjus rängalt kannatada saanud Pariisi Jumalaema kiriku taastamiseks tehti alguses kõige fantastilisemaid ettepanekuid: võlvidele tuleks rajada ujula või talveaed või lausa parkimismaja, et anda iidsele kirikule juurde uudseid funktsioone.

Viimasega ei ole probleeme, kui tegemist on tühjaksjäänud kirikuga. Luterliku arusaama kohaselt annab kirikuhoonele pühaduse selle funktsioon Jumala sõna kuulutamise ja sakramentide talitamise hoonena. Kui see lõpeb, on võimalik anda hoone muusse kasutusse. EELK Pühitsemiste ja Õnnistamiste Käsiraamatus leidub kiriku "väljapühitsemise" talitus, "Kirikuhoone kasutamise lõpetamine". Kuigi see on meie maal ilmselt veel kaua harjumatu ja paljuski ebapraktiline, ei takista miski tühjalt seisvasse kirikusse midagi muud rajada, olgu selleks elumaja, publi või muuseum. See on juba juhtunud Tallinna Niguliste kirikuga, samuti Tartu Toomkiriku varematega.

Teine olukord valitseb tegutseva kiriku puhul. Leian, et iga kiriku kui hoone omanikul (sõltumata tema juriidilisest kujust) tuleb endale kõigepealt teha selgeks, mida kirik omaniku jaoks tähendab. Kas on see esmalt pühakoda, Jumala teenimiseks eraldatud hoone, mida teinekord kasutatakse ka muul väärikal otstarbel, või on tegemist vaatamisväärsusega, mis on kultuurihuviliste teenistuses ja kus muuhulgas peetakse aeg-ajalt ka jumalateenistusi. Selgus selles küsimuses aitab leida lahendusi konfliktis pühakoda vs kultuurimälestis.

Joel Siim

EELK Tallinna püha neitsi Maarja piiskopliku Toomkoguduse abiõpetaja

MINU ARM.

XXVII laulupidu ja XX tantsupidu „Minu arm” toimus Tallinnas 5.-7.- juulini 2019.

Laulupeokava õppimist alustasime sügisel 2018. Meie ülevaatused toimusid 9. märtsil ja 4. mail. Saime pääsu laulupeole.

Reede, 5.juulil oli kõigil kooridel proovide aeg Lauluväljakul. Pika päeva jooksul saime vihmavalinguid ja hilisõhtune proov jäeti ilmaolude tõttu hoopiski ära.

Laupäevane ilm oli tunduvalt paranenud ja rongkäigu alguseks säras päike. Pealtvaatajad polnud kitsid tervitushüüetega kõigile rongkäigus osalejatele, sealhulgas Toomkoorile. Tartus süüdatud ja mööda Eestimaad rännanud laulupeotuli kanti tuletorni ja ühendkooride laulu „Koit” ajal süttis suur laulupeotuli. Kolme ühendkooride laulu järel jätkus kontsert valikkooride esinemistega. Mängisid Kaitseväge ning Politsei- ja Piirivalveorkestri ühendorkester ja hiljem Eesti Riiklik Sümfooniaorkester. Pühapäeval, 7.juuli laulupeo kontserdil esinesid kõik kooriliigid. Ühendkoorides laulis 670 laulukoori, kokku 22 021 lauljat (andmed laulu- ja tantsupeo Teatajast). Kuigi lava oli tihedalt lauljaid täis, olid kaaslauljad toetavad ja sõbralikud. Paljud lood tulid lauljate ühisel nõudmisel kordamisele. Nii esimese kui ka teise laulupeo päeva lõpetas ühislaul „Üksi pole keegi” (muusika Tauno Aints, rahvaviis Kuusalust, tekst Urve Tinnuri).

Suur-suur tänu kõigi lauljate poolt dirigentidele Lia Salumäele ja Sirje Kaasikule. Täname Marju Viitmaad, kes koordineeris kogu läänlaste laulu- ja tantsupeost osavõttu.

Aita Kaur

EELK Püha Johannese Koguduse segakoori laulja.

JUULIKUU KOLM MUUSIKAPÄRLIT.

Suvine muusikaelu on kirev. Üksnes Haapsalu Vanamuusikafestivali igast kontserdist võiks kirjutada omaette loo. Olgu siinkohal toodud väike tagasivaade kolmele kontserdile.

24.juulil toimunud kontserdil tehti kummardus 25 aasta eest esimest korda toimunud „Viulimängude festivalile“ ja selle eestvedajale professor Tõnu Reimannile. Esinejateks professionaalsed muusikud, teiste hulgas Arvo Leibur ja Järvide dünastia esindajad. Nii mitmedki muusikud olid omal ajal saanud innustust keelpillifestivali suvekursustelt. Päev varem andsidki kursuste vilistlased kontserdi Haapsalu Kuursaalis ning Tõnu Reimannile avati Promenaadil mälestuspink. Toomkirikus astuti üles erinevates koosseisudes: trio, kvartett, tšello+orel ning orkester koos solistidega. Kava oli mitmekesine. Omapärane oli kuulata Bachi tokaatat ja fuugat sooloviiuli esituses. Haapsalu kontekstis oli muidugi esindatud ka Tšaikovski looming. Nagu korraldajad kavalehes märkisid, „oli kuulajatel võimalik olla ajas tagasi, nagu vanadel headel Haapsalu „Viulimängude“ aegadel“.

26. juulil astus Haapsalu Vanamuusikafestivali raames üles Belgia kollektiiv Graindelavoix. Ette kanti Carlo Gesualdo teos „Tenebrae Responsoria“. Teose tekst käsitleb Ülestõusmispühadele eelneva vaikse nädala sündmusi Kristuse kannatusloost ja surmast. Publikul oli võimalik nautida

puhast 8-häälset meditatiivset esitust. Aega ja loosse siise aitas minna ka kiriku ülinapp valgustus. Olgu märgitud, et ansambli koosseisus astus üles meile teatrimaastikult tuntud Marius Peterson. 27. juulil esines Jaani kirikus noor kandleinterpreet Anna-Liisa Eller. Ta on lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia magistrikraadiga ning praegu on tal seal pooleli doktorantuuriõpingud. Varasemalt on ta täiendanud ennast ka Lyoni ja Trossingeni muusikakõrgkoolides. Kontserdil mängis ta kahel kromaatilisel kandelil ja psalteeriumil. Viimane kujutab endast ilma kaelata näppekeelpilli, mis oli Euroopas laialdaselt kasutusel kuni aastani 1500. Repertuaaris olid teosed alates 14.-st sajandist kuni meie kaasaegse helilooja Helena Tulveni. Kõik seaded kandlele oli teinud Anna-Liisa ise. Emotsionaalses esituses võis kõrv aimata erinevate keelpilide – harf, lauto, kitarr, klavessiin – helisid. Ühe lisapalana tuli ettekandele Hispaania *candida*, kus esineja mängis üheagselt psalteeriumi, käsitrummi ja vilepilli. Siinkirjutajal ja mitmetel Jaani kiriku külastajal oli päeval võimalus osa saada Anna-Liisa harjutusprotsessist. Oli tore, et inimestel oli aega kuulata ja teda sooja aplausiga tänada. Suvi jätkub ja ilusaid kontserdielamusi jagub ka kindlasti edaspidiseks. Kauneid elamusi!

Tiia Laar

JäPe ÜHENDAB KRISTLIKKE NOORI ÜLE EESTI.

Kristlik noortefestival JäPe on luterliku kiriku suvistest kirikunoorte päevadest välja kasvanud oikumeeniline festival, mis ühendab kristlikke noori üle Eesti. Tänavu toimus JäPe 11.-14. juulini Pilstveres, mis on festivali toimumispaigaks igal teisel aastal. Haapsalu Püha Johannese kogudust esindasid sellel aastal Rahel Aurelia ja Rebeka Elisabeth Strauss.

Saabusime JäPele neljapäeva pärastlõunal, panime oma telgi püsti ning vaatasime festivali territooriumil ringi. Jäpe juures on üks ägedamaid asju uute tutvuste leidmine ning taaskohtumised vanade sõpradega. Avateenistusel mängis iga-aastane *houseband*, mis koosneb JäPe noortest. Nende poolt esitatud ülistuslaulud on alati väga kaasahaaravad, terve laagriseltskond laulab, tantsib ning ülistab laulu saatel. Õhtuprogrammis jagati noored väikerühmadesse, kellega toimusid laagri vältel piiblitunnid. Väikerühmades on alati põnev eri teemadel arutleda ja oma kogemusi jagada.

Järgneval kolmel päeval ootasid meid ees veel paljud lahedad tegevused: piiblitunnid, Vembu-Tembu heategevusturg, Taizé palvus, mängud ja tööoad. Osalesime sel aastal kristliku noorteajakirja Pluss korraldatud videotöötoas, mille raames valminud video on vaadatav *Youtube*'i Plussmeedia kanalil: <https://www.youtube.com/watch?v=I5lwSTsub0&t=4s>

Osalesime JäPel kolmandat korda ja oleme sealt alati lahkunud ainult positiivsete emotsioonidega. JäPe on meie suve üheks tipp hetkeks ning sooviksime, et seda saaksid kogeda teisedki noored. Igaüht võetakse seal lahkelt ja avasüli vastu ning aktsepteeritakse just sellisena, nagu ta on. Huvastijätt sõpradest on alati väga raske.

JäPe ainuke miinus ongi see, et festival kestab nii lühikest aega. Kui oled leidnud endale uusi sõpru, siis on väga raske juba nelja päeva pärast lahku minna, teades, et kohtume alles ühe aasta pärast.

Rahel Aurelia ja Rebeka Elisabeth Strauss

NATUKE NALJA.

Vana külakooliõpetaja püüab tagajärjetult lastele elektri olemust selgitada.

Lõpuks heidab ta käega ja ütleb alistunult:

"Lööge risti ette, kui välku lööb — sellest piisab."

JUHTSALM, MÕTISKLUS JA PALVE.

Paabeli tütar, sa laastatav! Õnnis on see, kes sulle tasub sedamööda, kuidas sa meile oled teinud. Õnnis on see, kes võtab su väikesed lapsed ja rabab nad vastu kaljut. (Ps 137:8-9)

Psalmi 137 peetakse üheks ilusamaks ja südantliigutavamaks lauluks kogu psalmide raamatus. Paabelisse vangi küüditatud juudid nutavad taga oma kodumaad, kallist Jeruusalemma linna, kus asus nende Jumala tempel, mille vallutajad hävitasid. Kaotatud on kõik, mis oli neile armas, oluline ja tähtis ja mida nad siis, kui see kõik veel olemas oli, ei osanud või ei suutnud vääriliselt hinnata. Süda on nii kurb, et vangistajate käsk rõõmulaule laulda tundub ülimalt julma piinamisena. Meie rahvas, kes on üle elanud küüditamise õudused, peaks olema suuteline osaliseltki mõistma iisraeli rahva meeletuid Paabeli vangipõlves.

Kuid see ilus psalm lõppeb sõnadega, mille kohta on küsitud: Kuidas saab midagi niisugust olla Piiblis? 'Õnnis on see, kes rabab Paabeli väikesed lapsed vastu kaljut!' Kuidas saab Jumala enda sõna sisaldada nii kohutavat ja jõhkrat kättemaksusoovi? Seda soovi on püütud „pehmendada“ allegoorilise tõlgendusega: kalju sümboliseerivat Kristust ja väikeste laste rabamine vastu kaljut soovi, et Paabeli paganarahvadki saaksid kord Kristuse omaks. Selline olevat selle psalmi sõnum kaasaegsele lugejale. Kuid on ilmne, et ligi 700 aastat eKr elanud psalmilaulik ei pidanud silmas mitte seda. Tema mõtles täpselt nii, nagu ta ka kirja pani.

Pühakiri ei ilusta midagi. Jumal ise oma sõnas näitab meile inimloomust: kõige puhtamad, kaunimad ja üllamad tunded võivad käia käsikäes metsiku raevu ja vihkamisega oma vaenlaste vastu. Meis võib olla kõrvuti igatsus Jumala järele ja soov kõige jõhkramal moel hävitada need, kes meile kurja on teinud. Kõik see halb, mida me teeme oma kaasinimestele – solvamine, tagarääkimine, halvustamine, kohtumõistmine, üleolev suhtumine – kui tühine see tundubki otseste vägivaldtegevustega võrreldes, ometi on see olemuselt täpselt seesama viha, raev ja kättemaksuhimu, mis väljendub psalmilauliku soovis tappa julmalt oma vaenlaste väikesed lapsed. Meie, kes me küll usume Kristusesse, ei ole psalmistist mitte millegi poolest paremad, kui me kogu südamest ei püüa täita Jeesuse käsku: „Armastage oma vaenlasi!“

**Kallis, hea Jumal, armastav Isa!
Sina saatsid oma Poja Jeesuse
surema ristil meie kõikide eest,
kui me kõik olime veel Sinu vaenlased.
Aita meid! Anna meilegi armastust kõigi inimeste vastu,
kuid eriti nende vastu, keda ei ole kerge armastada.
Seesama Sinu armastus,
mis saatis Jeesuse surema nende päästmiseks,
kes Teda raevukalt vihkasid,
saagu ka meis ilmsiks ja elavaks.
Meie, Sinu lapsed, tahame olla kõiges Sinu sarnased,
meie armastav ja hea Isa!**

Karin Teder

SÜNNIPÄEVAD AUGUSTIS.

1. august	Anne Julge	
2. august	Eva-Maria Kollom	
4. august	Tarmo Engman	
	Anne Kalberg-Sägi	
	Kaarel Kõuts	
5. august	Eha Toomsar	80
	Sirje Jätsa	
7. august	Edvards Puciriuss	
8. august	Lilia Sepp	83
	Tiiu Mihelson	
9. august	Alma Päär	92
	Kauri Kliss	
10. august	Valmer Siil	
	Margi Martin	
	Rael Ojasoo	
11. august	Katarina Reiljan	10
12. august	Vaike-Lisette Soostar	86
14. august	Matti Talbonen	
	Felicia Mirell Jair	5
15. august	Adele Tee	89
	Tiit Taavits	
16. august	Sirje Lämmergas	65
	Ene Talbonen	
19. august	Mihkel Kõre	35
21. august	Aita Kaur	76
22. august	Moona Ojasoo	
24. august	Kasso Kaasik	45
	Lea Salumäe	
25. august	Kairi Kliss	35
26. august	Loviise Vare	10
	Deliise Vare	10
27. august	Sarah-Sofia Brock	
28. august	Lilija Kuusemäe	72
	Andres Huul	
	Maarja Reinaste	
	Marie Keldrima	
	Rico Leit	
29. august	Laura-Liisa Leit	
30. august	Steve Rosar	
31. august	Leini Vahtras	
	Markus Jätsa	25
	Rebecca Rankla	

PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST SÜNNIPÄEVALASTELE

IN MEMORIAM.

Marju Lepajõe (28. oktoober 1962 - 4. juuli 2019)

4. juulil lahkus meie seast 56-aastasena usundiloolane, klassikaline filoloog, tõlkija ja Tartu ülikooli usuteaduskonna patristika ja klassikaliste keelte lektor Marju Lepajõe.

Marju Lepajõe sündis 28. oktoobril 1962. aastal. Ta lõpetas Tartu ülikooli filoloogiateaduskonna eesti filoloogia erialal 1985. aastal (diplomitöö "Johannes Gutsblaffi "Observationes grammaticae circa linguam Esthonicam" tõlge", juhendaja Huno Rätsep).

Aastail 1988–1991 oli ta statsionaarses aspirantuuris klassikalise filoloogia erialal Leningradi Riikliku Ülikooli klassikalise filoloogia õppetooli juures.

1996. aastal kaitses ta klassikalise filoloogia magistrikraadi Tartu ülikoolis tööga "Fiktiivne element Dares Phrygiuse Trooja-kroonikas ja selle sidemed kaasaja historiograafiaga".

19. märtsil 2018 kaitses Marju Lepajõe doktoriväitekirja "Pastorid ja kirjakultuur: kristliku humanismi variatsioonidest Eesti- ja Liivimaal XVII sajandi esimesel poolel" ning sai filosoofiadoktori kraadi teoloogia alal. Tema juhendaja oli Anne Kull (Tartu ülikool), oponent Kristiina Savin (Uppsala ülikool).

1985–1988 töötas Lepajõe vanemraamatukoguhoidjana Tartu ülikooli raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas. 1992–1993 oli ta assistent Tartu ülikooli klassikalise filoloogia õppetooli juures ning 1993–1998 ladina ja kreeka keele lektor Tartu ülikooli usuteaduskonnas. Alates 1998. aastast oli ta Tartu ülikooli usuteaduskonna kirikuloo teadur, seejuures 1998–2001 ajaloolise usuteaduse ja ladina keele õppetooli hoidja.

Marju Lepajõe oli külalisuurija mitme välisülikooli juures (Fribourg, Göttingen, Freiburg, Oslo, London). Ta koostas "Kreeka-eesti Uue Testamendi õppesõnastiku".

Urmas Viilma, EELK peapiiskop:

"Oh Jumal, uuri mind ja tunne ära mu süda! Vaata, kas ma olen valuteel ja juhata mind igavesele teele!" (Ps 139:23-24)

Tänahommikune uudis Marju Lepajõe surmast on suur kaotus mitte ainult kirikurahvale, vaid kogu eesti kultuurirahvale, eriti humanitaarteadlaste kogukonnale. Kui kõneldakse asendamatu inimestest, siis Marju Lepajõe kaotus on selle ütluse kinnituseks. Seda lünka kellelgi täita on ülimalt raske ning selleks kulub tõenäoliselt mitu aastakümnet.

Lisaks suurele teadmistepagasile, millest tal oli alati midagi ammutada, lummas Marju Lepajõe kõiki oma õpilasi, kolleege, kuulajaid suurepärase ja terase sõnaseadmiskusega. Sellest kõlas vastu iidsete klassikaliste mõttekäikude ajatu värskus.

Marju Lepajõe vahendusel said varakeskaegsed kirikuisad ja antiikfilosoofid kaasaegseteks mõjuisikuteks ja arvamusiidriteks. Tema ise oli võrdsena nende seas. Elegantse nõtkusega suutis ta läbi ajalooprisma anda tabavaid ja teraseid hinnanguid kõigele sellele, mis meie ümber toimub.

Ta oli humanitaarteaduste eestkõnelejate esirinnas ja valutas sündant selle pärast, et reaalia kipub tänapäevases materialistlikus ja sekularistlikus ühiskonnas paratamatult võimutsema humanitaaria üle. Tema sõnad sel teemal kõlasid peaaegu prohveteringuna.

PILTE JUULI SÜNDMUSTEST.

Haapsalu XXVI Vanamuusika Festival 25.-28. juulil.

15.-17. juulil olid Haapsalus Aluksne koguduse noored Lätist.

29. juulil tähistasime Vormsis Olavipäeva

22. juulil Ruhnus, tähistasime Madlipäeva ja vana puukiriku 375. aastapäeva.

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNESE KOGUDUS.

KOGUDUSE KANTSELEI. Kooli tn 6, on avatud kolmapäeval ja reedel kl 9-15.

Kohtumine koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäega palutakse kokku leppida telefon 5280635.

Telefon 473 7166, 473 7167.
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht <http://www.eelk.ee/haapsalu/>
Aadress Kooli 6, 90501 Haapsalu
Pangakonto IBAN EE811010602003965006 (SEB);
IBAN EE442200001120274032 (SWEDBANK).

Registrikood 80210533

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Kui soovid, et ka Sinu e-posti aadress lisatakse kirjasajate hulka, palun anna oma soovist teada haapsalu@eelk.ee

Eesti kiriku elust saab lugeda <http://eelk.ee/> ja <http://www.eestikirik.ee/>

Jaani kirikus toimuvad hommikupalvused reedeti. Kirik on avatud teeliste kirikuna reedel ja laupäeval kell 11-14, pühapäeval kell 13-16.

Toomkirik on avatud muuseumi kaudu piletiga E - L kell 10-18. Pühapäeval kell 13 – 18.

Vaata www.haapsalulinnus.ee

Linnuses toimuvate ürituste kohta vt lähemalt: <http://www.haapsalulinnus.ee>

Kogudustele annetuste tegemiseks ei pea olema kaasas sularaha ega isegi mitte pangakaarti – nüüdsest saab annetusi teha ka mobiilse annetuskeskonna m-Tasku abil.

Loe täpsemalt: www.mtasku.ee

EELK Haapsalu
Püha Johannese
kogudus

TOIMETUS.

Tiit Salumäe E-post: tsalumae@yahoo.com 5280 635.
Kristo Hüdsi E-post: kristo.hüdsi@eelk.ee 56952758
Kristel Engman E-post: kengman@hotmail.com
Lydia Kalda E-post: lydia.kalda@hotmail.com .
Lia Salumäe E-post: liasalumae@hotmail.ee 53039 835.
Lehte Ilves E-post: lehte.ilves@gmail.com
Karin Teder E-post: karin.teder@mail.ee
Maria Strauss E-post: mariastrauss@gmx.de
Tiia Laar E-post: tiia.laar@gmail.com
Teno Ilves E-post: teno.ilves@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja soove, millest järgmistes Johannese Sõnumites lugeda soovitakse. Palume teie abi, et Johannese Sõnumid jõuaksid võimalikult paljude huvilisteni. Teatage soovijate e-posti aadress koguduse kantseleisse.